

FILOZÓFIATÖRTÉNET ÉS KORTÁRS FILOZÓFIA: PLATÓN

2. TÉMA: Platón és kora

Dr. habil. Mogyoródi Emese

2. Téma

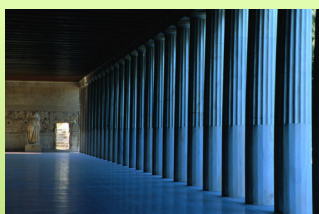
Platón és kora

FILOZÓFIATÖRTÉNET ÉS KORTÁRS FILOZÓFIA: PLATÓN

2. TÉMA: Platón és kora

Dr. habil. Mogyoródi Emese

1. Lecke

A klasszikus kor és
a szofisták

15 – 20
PERC

FŐBB KORSZAKOK

- I. A „palotakultúrák” kora (bronzkor)
(kb. 3000-1150)
- II. A mükénéi kultúra bukása és a „sötét kor”
(kb. 1200/1150-850)
- III. A geometrikus kor (a gyarmatosítás kora)
(875 – 750 v. 700)
- IV. Orientalizáló kor (korai archaikus kor)
(kb. 750/700 - 630)
- V. Archaikus kor (kb. 630-490)
- VI. Klasszikus kor (490-323)**
- VII. Hellenisztikus kor
(323-Kr.e. 146/Kr.u.31/Kr.u.330)

A klasszikus kor (490-323)

A **klasszikus kor** a legelterjedtebb datálás szerint **a perzsák felett aratott első görög győzelemtől (490 Marathón) Nagy Sándor haláláig tart**. Athén vezető szerepe a térségben, a klasszikus görög kultúra, irodalom, művészet, a demokrácia kialakulása, a legnagyobb hatású görög **filozófusok, orvosok, történészek, tudósok** munkássága mind erre a korszakra esik.

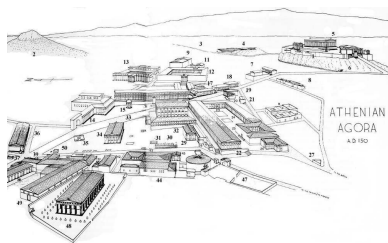

Fontos események

- 490 Marathóni csata
- 480 Szalamiszi csata
- 478 Déloszi Szövetség
- 461-451 1. peloponnészoszi háború
- 449 Kalliaszi béke (Athén és Perzsia között)
- 445 30 éves béke (Athén és Spárta között)
- 431-404 2. peloponnészoszi háború
- 404-403 Harminc zsarnok
- 403 A demokrácia restaurálása
- 359-336 II. Philipposz
- 336-323 Nagy Sándor

Kiemelkedő alakok

- **Periklész** (495-429) – államférfi, hadvezér, a közvetlen **demokrácia** bevezetője Athénban (461)

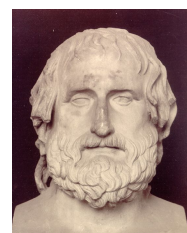
Tragédia szerzők

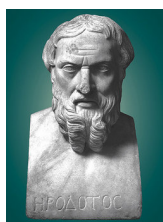
Aiszhülosz
(525-456)

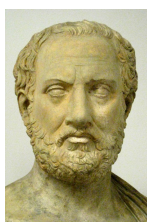
Szophoklész
(497/95-406)

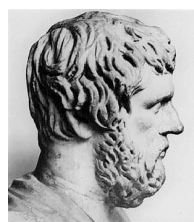
Euripidész
(480-406)

Hérodotosz

Thuküdidész

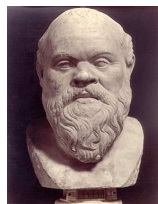
Xenophón

Történetírók

- **Hérodotosz** (484-425): *A görög perzsa háború*
- **Thuküdidész** (460/55-400): *A peloponnészoszi háború*
- **Xenophón** (431-354): *Hellénika*

Filozófusok

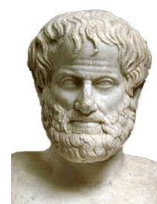
- **Szókratész** (470/69-399) Athén
- **Platón** (428/27-347) Athén
(Szókratész tanítványa)
- **Arisztotelész** (384-322)
Sztageira (Platón tanítványa)

Szókratész

Platón

Arisztotelész

Szofisták (legjelentősebbek)

- **Prótagorasz** (490-421) Abdéra
- **Gorgiasz** (485/80-380?)
Leontinoi (Szicília)
- **Antiphón** (470-411) sz.
Rhamnus → Athén
- **Prodikosz** (465-395) Keósz
- **Hippiasz** (sz. 460) Élisz
(Peloponnészosz)

A szofisták **oktatói**, **szónoki**, **beszédírói** tevékenységére a klasszikus korban támadt igény. Okai:

- 1.) politikai intézményrendszer: radikális (közvetlen) demokrácia (461 után);
- 2.) bírósági gyakorlat → megnő a **retorika** („szónoklás”) jelentősége;
- 3.) felsőbbfokú műveltség és iskolázottság iránti igények (matematika, asztronómia, meteorológia, teológia, zene, irodalom, törvénykezés, jog, politika, művészetek).

Eszmetörténeti, kultúrtörténeti jelentőségük:

- 1.) a **természet** tanulmányozása helyett **az emberi élet (társadalom)** és a gyakorlati élet felé fordulás (fő képzési terület: a szónoklás, érveléstechnika; politika és etika)
- 2.) „kommunikációs forradalom” (Boros Gábor (szerk.): *A filozófia*, 65.o.):
 - elterjednek a vita és a meggyőzés retorikai technikái
 - az írásbeliség használatának megváltozása
 - a nyelv jelentőségének (grammatika) felfedezése és alakzatainak elemzése.

A preszókratikus filozófusok sem „szobatudósok” voltak; amellet, hogy lefektették az európai tudomány és filozófiai spekuláció alapjait (csillagászat, matematika, meteorológia, fizika, biológia) közülük sokan **gyakorlati férfiak is voltak** (mérnöki, politikai, katonai, üzleti tevékenységeket folytattak).

- **Thalész** nevéhez számos mérnöki tevékenység kapcsolódik (a piramisok magasságának megmérése, a Halüsz folyó eltérítése) (KRS 79, 66); politikai tanácsot adott az ión városoknak (KRS 65); létrehozta az első monopóliumot olajsajtólók felvásárlásával (KRS 73).
- **Anaximandrosz** rajzolta meg az első térképet, szerkesztett egy éggömböt és egy napforduló mérőt (*gnómón*) (KRS 94, 98).
- **Hérakleitosz** fivére javára lemondott a királyságról (KRS 191).
- **Püthagorasz** vallási közösséget alapított szigorú életvezetési szabályokkal (KRS 269-271, 275-276); összetűzésbe került Külónnal, a türannosszal, és tanítványaival menekülni kényszerült (KRS 267, 268); a nőket egyenrangúaknak tekintette a férfiakkal (KRS 269-270, 278).
- **Parmenidész** a püthagoreus Ameinasz követője volt életmódjában, és törvényeket hozott Elea számára (KRS 287).
- **Zénón**, Parmenidész tanítványa meg akarta dönteni Nearkhosz (vagy Démülosz) türannizását, és amikor elkapták, és kínzással rá akarták venni, hogy árulja el társai nevét, leharapta a saját nyelvét, és a türannosz arcába köpte (DK 29 A 1-2, A 7).
- **Melisszosz**, Parmenidész tanítványa hadvezér volt Szamosz Athén ellen folytatott háborújában (440), és legyőzte a Periklész vezette athéni flottát.

A szofisták azonban elsősorban a demokrácia korában fontos politikai, gazdasági, retorikai kompetenciákat tanítottak:

- **Prótagorasz** szerkesztette Thurioi alkotmányát (*SZF*, 9 = DK 80 A 1); érvelőversenyeket tartott (*SZF*, 11 = DK 80 A 1), és elsőként tanított fizetségért, mondván, hogy amiért fizetünk, többre tartjuk annál, amit ingyen kapunk (*SZF*, 12 = DK 80 A 2); nem szakismereteket oktatott, hanem járatossá tette tanítványait gazdasági ügyekben és politikai ambíciókban (*SZF*, 12 = DK 80 A 5).
- **Gorgiasz** a görögök összefogására buzdított a barbárok (médek, perzsák) ellen egy olümpiai szónoklatában (*SZF*, 23 = DK 82 A 1); a retorika (szónoki beszéd) megalapítója volt, tankönyvet is írt (*SZF*, 24-25 = DK 82 A 1-4); Leontinoi követeként rábeszélte az athéniakat, hogy kössenek szövetséget városállamával a szürakuszaiak ellen (*SZF*, 25 = DK 80 A 4); tanítványa, Iszokratész tudósítása szerint a retorika oktatásával nagyobb vagyona lett, „mint emberemlékezet óta bárki más” (DK 82 A 18).

További olvasmányok:

G.B. Kerferd: *A szofista mozgalom*. Osiris, Budapest, 2003, 7-34.

Ellenőrző kérdések:

1. Melyek a klasszikus kor fontos történelmi eseményei és kiemelkedő alakjai?
2. Mivel foglalkoztak a szofisták, és miért volt rájuk szükség a demokrácia korában?

Kiválósági kérdések, feladatok:

1. Milyen gyakorlati tevékenységeket folytattak a szofisták? Mi a különbség e tekintetben köztük és a preszókratikus filozófusok között?